

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI

RESEARCHES ABOUT THE TURKS ALL AROUND THE WORLD

YIL/YEAR:33 CİLT/VOLUME:98 SAYI/NUMBER:195 ISSN: 0255-0644

Türk Dünyası Araştırmaları

Sayı: 195 Aralık 2011

AHMET KUTSİ TECER, TÜRK HALK BİLİMİNE KATKISI VE KOÇYİĞİT KÖROĞLU'NA BİR BAKIŞ (s.49-68)

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARABULUT*

Öz

Ahmet Kutsi Tecer, Türk edebiyat tarihinde şiirleri, tiyatro eserleri ve Türk halk bilimindeki çalışmalarıyla ön plana çıkmış bir yazarımızdır. Ahmet Kutsi, kaynağını halktan alarak milli bir şiir meydana getirmek istemiştir. Tiyatro türünde de eserler vermiş olan Tecer, Batı tekniği ile folklor ve halk malzemesini başarıyla birleştirmiştir. Ahmet Kutsi, eserlerinde daima Anadolu ve memleket sevgisini işlemiştir. Tecer, folklor ve âşık şiirinin Türkiye' de yayılışında büyük katkılarda bulunmuş, Aşık Veysel'i bütün ülkeye tanıtmış, köylü temsilcilerini incelemiştir. Ahmet Kutsi, Koçyiğit Köroğlu adlı eserinde, halk bilimi unsurlarını başarıyla kullanarak Şamanist Oğuz Türklerinin kültür ve inanç değerlerini işlemiştir.

Anahtar kelimeler: Ahmet Kutsi Tecer, Türk Tiyatrosu, Tiyatro Edebiyatı, Türk Halk Bilimi, Koçyiğit Köroğlu.

Ahmet Kutsi Tecer, His Contributions Turkish Folk Science and View of Koçyigit Koroglu

Abstract

Ahmet Kutsi Tecer, on Turkish literature, poetry, theater works and works in the science of the Turkish people came to the fore a outhor. Ahmet Kutsi, national origin by the public wanted to bring a poem. Type of works in the theater who has given Tecer, successfully combines Western technique and folk dance and folk material. Ahmet Kutsi, Anatolia and the country's love is always processed in the works. Tecer, folklore and poetry lover in Turkey contributed to the spread of large, Asik Veysel 'I introduced the whole country, examined the representations of the peasant. Ahmet Kutsi, in his book

* Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Koroglu Kocyiğit, folklore elements of the Oghuz Turks Shamanist using successfully processed the values of culture and faith.

Key words: *Ahmet Kutsi Tecer, Turkish theatre, theatrical literature, Turkish Folk Science, Koçyiğit Köroğlu.*

1. Giriş

Sanatçı, içinden çıktığı toplumdan aldıklarını yine topluma sunan bir aynadır. Bu vazifesinde onun yardımcısı yapıttır. Yazar-eser-toplum arasında sıkı bir ilişkide sanatçının kullandığı dili ve üslubu büyük önem taşır.

Ahmet Kutsi Tecer, Türk edebiyatında yukarıdaki bahsettiğimiz üçlünün en sağlam ürünlerini veren sanatçılardandır. Türk tiyatrosuna özgün bir kimlik kazandırma hususunda büyük gayret gösteren Tecer, folklor ve halk edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalar, bu sahalarda yeni ufuklar açar.

Dil, kültürün en önemli aktarım araçlarından olup milli kültürün korunmasında başta gelen unsurdur. Tecer, yıllarca ihmal edilmiş olan yerli ve milli unsurlarımızı, Batılı bir anlayışla yorumlayarak anlatırken, halkın anlayabileceği dili kullanır. Onu bir kültür koruyucusu ve aktarıcısı yapan da Tecer'in bu özelliğidir.

Ahmet Kutsi Tecer'in Türk halk bilimine yaptığı katkıları belirterek, yazarın Koçyiğit Köroğlu adlı eseri inceleyeceğiz.

2. Tecer'in Türk Halk Bilimi'ne Katkıları

Türk halk kültürü malzemelerinin derlenmesinde ve geleceğe aktarılmasında halk bilimi çalışmalarının önemli yeri vardır. Eski folklor ürünlerimizin yazıya geçirilmesinden sonra, bu sahaya büyük önem verilmeye başlanır. Ziya Gökalp, M.Fuat Köprülü, Rıza Tevfik Bölükbaşı Türkiye'de bilim olarak folklorun öncülerini kabul edilmektedir.¹ Folklor teriminin karşılığı olarak son yıllarda ülkemizde halk bilimi tabiri kullanılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda Ahmet Kutsi Tecer'in yeri farklıdır. Çünkü Tecer, kendi dönemine kadar üzerinde pek durulmamış, hatta çoğu zaman hakir görülmüş halk kültürü unsurlarından yola çıkarak, yeni bir sentez oluşturmaya çabalayan bir sanatçımızdır.² O, Türk halk edebiyatı ve Halk Bilimi üzerine önemli çalışmalar yapmış olup aynı zamanda tiyatro yazarı ve

¹ Nail Tan, *Folklor*, Halk Kültürü Yay., İstanbul, 1988, s.79.

²Gıyasettin Aytaş, *Ahmet Kutsi Tecer ve Tiyatro Edebiyatımıza Katkısı*, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 23, Sayı: 2, Ankara, 2003, s.88.

şairdir. Sivas'ta Aşık Veysel'i keşfederek Türk kültürüne kazandırmıştır. Ayrıca, Sivas'ta ilk defa halk şairleri derneğini kurmuştur. Ahmet Kutsi Tecer, Türk tiyatrosunun halk arasında yaşayan yönüne işaret ederek, bu konuda ciddi çalışmalarda bulunmuştur.

Kendisi, Paris'te öğrencilik yıllarında *Milli Kütüphane*'de araştırma yapma imkanı bulmuştur. Bu arada bazı kitaplarla yakından ilgilenmiştir. Bunlardan S.T.109 numara ile kayıtlı 11 Kanunusani 1872 tarihli bir elyazması şairler mecmuasının 14.sayfasında Köroğlu'na ait iki şiir görür. Bunlarda Özdemiroğlu Osman Paşa'nın İran-Kuzey Azerbaycan fetihleri anlatılmaktadır. Ayrıca, aynı yerde, fond tu, re 126 numara ile kayıtlı bir yazmada da Cezayir'e giden yeniçeri şairlerinin şiirleri vardır. 43.sayfadan başlayan bu şiirler 14 manzumdur. İlk dört manzumenin şairi belli değildir, beşincisi Karacaoğlan'ın bir koşmasıdır. Diğerleri Çırpanlı (4), Armudlu (1), Kul Çulha (2), Geda Muslu (2) isimli (veya mahlaslı) şairlere aittir. Bunlar bilinen en eski 'Cezayir Şairleri'dir.³

Ahmet Kutsi Tecer, 1928'de bu araştırmalarını *Halk Bilgisi Derneği*'nin çıkardığı *Halk Bilgisi Mecmuası*'nda yayımlar. Sivas'ta bulunduğu dönemde, Edebiyat Öğretmeni Vehbi Cem (Aşkun) ve Müzik Öğretmeni Muzaffer Bey (Sarısözen) ile saz ve şiirle iç içe kaynaşır. Kısa süre sonra Milli Eğitim Müdürü olur. Tecer, bölgenin halk bilimi unsurlarını araştırma fırsatı bulur.

5-7 Kasım 1931'de *Halk Şairleri Bayramı*'nı düzenlerler ve bu şenliklerde yapılan yarışmada Aşık Veysel birinci olur. 1932'de *Halk Şairleri Derneği*'ni kurar ve daha sonra *Sivas Halk Şairleri Bayramı* adlı broşürü hazırlar. Buradaki en önemli amacı, geniş halk kitlelerine ulaşmak ve aydın ile halk arasındaki bağları güçlendirmektir. Ayrıca, Aşık Veysel'in yanı sıra, Suzani, Ruhsati, Mesleki, Talebi, Karanlı Mehmet vb. birçok aşık da ülkede tanınmaya başladılar. Bu arada, *Muzaffer Sarısözen*'i Sivas'tan Ankara'ya getirip radyoda ve konservatuvarda vazife almasını sağlar. Böylece, Devlet Konservatuvarı'na halk müziğimizi katar.

Bunlardan başka *Ülkü* dergisinin başındayken Türk folkloru üzerine önemli araştırmalar yapar. Köylerde oyunları izlemiş ve resimlerini çekmiştir. Bu hususta *Köy Temsilleri* (1940) adlı eserini yazar. Onun bulduğu oyunların birkaçı şunlardır: *Ölü Oyunu*, *Şeytan Oyunu*, *Katip Oyunu*, *Ebe Oyunu*, *Kalaycı Oyunu*, *Aptal Oyunu*, *Arab Oyunu*, *İstiklal Savaşı Oyunu* vb. Onun Balıkesir, Kırklareli, Burdur, Sivas, Kocaeli, Adapazarı yörelerindeki folklorla ilgili gezilerinde Halil Bedii Yönetken yol arkadaşlığı yapmıştır. Bu gezilerdeki izlenimlerini Ankara Radyosu'nda ifade etmiş; *Kalem*, *Ülkü*, *Çığır*, *Ulus* adlı dergi ve gazetelerde kaleme almıştır.

³ Sevgi Gökdemir, *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.12.

Milli Folklor Enstitüsü'nün kurulmasından çok mutlu olur ve bunu arkadaşı Cahit Öztelli'ye şu cümlelerle anlatır: Çok mes'udum, artık kırk yılın rü'yası gerçekleşti! Türk folkloru kurtuldu.⁴ Tecer, Karagöz oyunlarından *Salıncak Safası*'nı Fransızcaya çevirir. Avrupa Konseyi Kültür Bölümü'nün hazırladığı Avrupa Folkloru koleksiyonunun *Avrupa Halk Tiyatrosu* adlı 3.cildinde, *Türk Halk Tiyatrosu* bölümünü yazar. Bu eser 1965'te Paris'te yayınlanır. Onun 16 Mart 1967 tarihli konferans yazısı, *Türk Folklorunda Sosyal Mesele* (İstanbul 1969) adıyla bir broşür şeklinde yayımlanır. Ahmet Kutsi Tecer, ayrıca geleneksel *Erdek Şenlikleri*'ne öncülük eder.

3. Tiyatro Anlayışı ve Koçyiğit Köroğlu Örneği

Küçük yaşlarda tiyatroya merak salan Tecer, ilk ve orta okul yıllarında Kırklareli'nde arkadaşlarıyla çeşitli oyunlar oynar. İstanbul'da lise döneminde üç piyes denemesi olur; 1925'te Paris'e gittikten sonra Fransız tiyatrosunu tanıma imkanı bulur. Türkiye'ye döndükten sonra, Batı tekniği ile folklorun ve halk malzemesinin birleşiminden 'milli tiyatro'ya ulaşmak ister. Tiyatromuzun kaynağı konusunda Batıyı görme alışkanlığının karşı Tecer, yerliliği savunur. Ahmet Kutsi Tecer, kaynağını yerli ve milli unsurlarımızdan alan tiyatro eserlerini, Batılı bir anlayışla yorumlayarak, bu alanda öncü olmuştur.⁵

Tecer, *Köylü Temsilleri* adlı çalışması ile, tiyatromuzun halk arasında yaşayan ve gelişen cephesine bakar. Asırlardır unutilan, kendi aydını tarafından göz ardı edilen Türk köylüsünün, aslında hiç de yabana atılmayacak bir zenginliğe sahip olduğuna ve bu kaynağın modern Türk tiyatrosunu besleyeceğini savunur. Ayrıca Tecer, bu alanda çalışma yapacakları da cesaretlendirir.

Ahmet Kutsi Tecer'in toplam on bir tiyatro eserinin olduğunu görüyoruz. Bunlar sırasıyla: *Yazılan Bozulmaz*, *Köşebaşı*, *Koçyiğit Köroğlu*, *Bir Pazar Günü*, *Satılık Ev*, *Hakikat yahut Yüzük*, *Didonlar*, *Arkadaş Hatırı*, *Ömür Yolu*, *Sunalar*. Oynanan ilk piyesi 1 perdelik *Yazılan Bozulmaz* (Ankara, 1946)'dır. Basım tarihi bakımından en eski eseri *Koçyiğit Köroğlu*'dur.

Koçyiğit Köroğlu, konusunu ünlü halk hikayelerimizden olan bu eser, Köroğlu'nu bilinen kimliğinin dışında ele alarak, onu farklı bir kimlik ve kişilikle yansıtan önemli bir eserdir. 1 Ekim 1941- 1 Mart 1942 tarihleri arasında ülkü Mecmuası'nda tefrika edilir ve ilk defa 1949 yılında Ankara Devlet Tiyatrosu tarafından sahnelenir. Ahmet Hamdi Tanpınar, bu eserinden dolayı Tecer için şöyle der: Denilebilir ki, destana müdahalesi ilavelerden

⁴ Sevgi Gökdemir, *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.17.

⁵ Gıyasettin Aytas, *Ahmet Kutsi Tecer ve Tiyatro Edebiyatımıza Katkısı*, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 23, Sayı: 2, Ankara, 2003, s.89.

ziyade, onu yontma şeklinde olmuştur. İyi bir heykeltıraş gibi önündeki maddeyi yontma yontma, ondan fikri ve hayatı çıkarmıştır.⁶

Türk destanları içinde en geç çekirdeklenen, ötekilerine göre çok yeni bir destandır.⁷ Köroğlu Destanı'nın kaynağı eski Türk destanlarıdır. Mehmet Kaplan, Köroğlu'nu alp tipi içerisinde değerlendirir. Hayatın manasını kuvvetli olma ve galebe çalınmada bulması bakımından, hiç şüphesiz o da Oğuz Kağan ve Dede Korkut kahramanları soyundan gelir. O da, onlar gibi 'yiğitlik'i en üstün kıymet sayan, aktif, dışa dönük, savaşçı bir tiptir.⁸

Köroğlu, bu eserde idealleri ve beklentileri olan, bu uğurda gerektiğinde sevdiklerini feda edebilen biridir. Kendisi, kutsal bir görev için özel olarak gönderildiğinin farkındadır. Eserdeki Köroğlu, Bolu Beyi, Ayvaz, Demircioğlu vb. kahramanlar, bu hikayenin gerçek kahramanlarıdır. Gök Tanrı tarafından kutsanmış olan Kır At ise olağanüstü özellikleriyle karşımıza çıkar.

4. Olay Örgüsü Bakımından Koçyiğit Köroğlu⁹

Oyun, Çamlıbel'de yaz mevsiminde başlar. Mehter kavalını çalarak, Deli Kaman etrafı gözetleyerek dolaşmaktadırlar. İleride, kendilerine doğru gelmekte olan kalabalığı görünce ağaçların arkasına saklanırlar. Bu kabileye Obabaş rehberlik etmektedir. Kalabalığın arasında bir de çocuklu kadın vardır. Mehter, Odabaşı'na nereye gittiklerini sorar. Kafile, Köroğlu'nu görmeye gelmiştir. Mehter, Köroğlu ismini duyunca ortaya çıkıp şöyle der:

“Şimdi sefer mevsimi. Karadağ'dan Aladağ'a kadar geçitler kervan geçirir. Arkadaşlar kimi kervan gözler, kimi Bolu Beyi'nin adamlarını. Çamlıbel'de bir ben, bir de Deli Kaman...” (s.16-17)

Daha sonra Deli Kaman söz alır:

“Köroğlu'na gelince: Onun nerede olduğu belli olmaz. Bakarsın şimdi Demircioğlu ile beraber. Şimdi Ayvaz'ın yanı sıra. Şimdi bir uçurumdan aşağı inerken, şimdi, şimdi bir tepeye yükseliyor. Şimdi bir yaralıyı tumar ederken, şimdi bir zorbanın başını kesiyor. Böyledir işte Köroğlu.”(s.17)

Eserin ilk kısmında Köroğlu'nun destansı kişiliği verilir. Bu arada onun en büyük yardımcısı Kır At'tır. Köylüler Bolu Beyi'nin zulmünden kurtarması için Otluk Pınarı'ndan, Köroğlu'ndan yardım istemeye gelmişlerdir. Bolu

⁶ A.Hamdi Tanpınar, *Halk Destanlarından Milli Edebiyata II (Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu"su Münasebetiyle), Doğumunun 100. Yıldönümünde Ahmet Kutsi Tecer*, (Haz. Rıdvan Çongur), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.152.

⁷ M. Necati Sepetçioğlu, *Karşılaştırmalı Türk Destanları*, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1998, s.147.

⁸ Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-3 Tip Tahlilleri*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1991, s.101.

⁹ Çalışmamızda yararlandığımız kaynak: Ahmet Kutsi Tecer, *Koçyiğit Köroğlu*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2007.

Beyi'nin adamları halkın hiçbir şeyini bırakmamış, ekin ve sürülerini almışlardır. Bu sırada gök gürültüsü gibi bir ses duyulur ve Koroğlu, Kır At'la gelir. Asıl ismi Elibazhoğlu olan Obabaşı, Koroğlu'na şöyle der:

“Sen buraya gelmeden önce, biz, vergilerimizi, yıldönümünden yıldönüme, kendimiz götürürdük Bolu Beyi'ne. O da bize sataşmazdı. Kervan işletir, küpünü doldururdu. Derken sen çıkageldin. Bolu Beyi'nin kervanlarını vurmaya başladın. Bolu Beyi de, vurduğun her kervanın acısını bizden çıkarmaya başladı.” (s.18-19)

Bu sırada, yanlarındaki kadın, çocuğunu onlara teslim eder:

“Alın, onu size verdim. Ne yaparsanız yapın, ölürse Çamlıbel'de ölür, yaşarsa o da sizin gibi bir koçak (yiğit) olur.” (s.19)

Bolu Beyi, bu çocuğun babasını öldürmüştür ve kadın, çocuğunun babasının öcünü almasını istemektedir. Köylüler Bolu Beyi'ne karşı birleşerek Koroğlu'dan kendilerine önderlik etsin diye gelmişlerdir. Obabaşı bu durumu şöyle açıklar:

“Bey arı olmadan, petek oğul tutmaz.” (s.20) Bunun üzerine Koroğlu, köylülere kendisi ile savaşıacaklarına dair yemin ettirir. Sonra Koroğlu kılıcını kınından sıyrır ve hep birlikte ellerini kılıca uzatarak, “Dosta dost, düşmana düşman!” (s.21)

Koroğlu, kılıcını Obabaşı'ya, topuzunu ve yayını diğer köylülere verir, :*“Alın. Bunlar benim nişanım. Sizde kalsın.” (s.21)* der. Obabaşı, kılıcı Koroğlu'na uzatır ve: *“Bunu al. Baş kılıcsız olmaz.”(s.21)* der. Topuzu köylüden alı Koroğlu'na verir: *“Bu da senin yumruğun. Bunsuz olmaz.” Yayını alır fakat Koroğlu'na vermez: “Bu da bende kalsın. Ne zaman buna bir ok yollarsan hepimiz ardından koşup geliriz.” (s.21)* dedikten sonra ayrılırlar.

Koroğlu, derin derin düşünür:

“Sen, Koroğlu, bütün gün gezdin. Yayladan ovaya düştün. Dağlardan, tepelerden aştın. Yurtları, obaları dolaştın. Üünün gittiği yer kadar gidemedin...Yollarda düşen ihtiyarları kaldırdın. Emzikli kadınlara yiyecek buldun. Zorbalara meydan okudun. Neye yarar? Daha kim bilir kaç el sana uzanıyor. Kaç annenin gözü yaşlı? Kaç yiğidin beli bükür? Kaç ihtiyarın bağı yanık? Kaç Bolu Beyi'nin zindanları kitleniyor.? (s.22)

Daha sonra ormanda, *“Deliboranoğlu! Deliboranoğlu Batur!” (s.23)* diye bir ses duyulur. Bu, Koroğlu'nun gerçek ismidir. Ses şöyle devam eder:

“Baban seni Bolu Beyinden öcünü almak için gönderdi. O zaman toy bir delikanlıydın. Yellerle boğuşuyor, sellerle kapışıyordun. Bindığın Kır At'ı, yedeğimde buraya getirdim. Çamlıbel'de bir kule yapmak için sana öğüt verdim. Hatırlıyor musun?” (s.23)

Sütun halinde bir ışık belirir, ilerler ve Köroğlu'na yaklaşır. Sonra ışık sütunu içinde bir tayf görülür. Kaman Ata'nın silueti belirir. Kaman Ata Köroğlu'ndan sadece babasının değil, bütün mazlumların öcünü alması gerektiğini söyler. Köroğlu'nun babası, Bolu Beyi'nin seyisi iken Bolu Beyi'ne cılız bir tay getirdiğinden gözlerine mil çektilerle cezalandırılmıştır. Köroğlu, hem babasının öcünü almak, hem de mazumlara yardım edebilmek için Bolu Beyi ile mücadeleye girer.

Kaman Ata, Gök Tanrı'nın bunun için Köroğlu'nu seçtiğini söyler. Köroğlu, bu iş için kendi gücünün yetmeyeceğini söylemesi üzerine Kaman Ata durumu şöyle ifade eder:

“Kır At sende oldukça gücün eksik olmaz. Kır At ışık dölüdür. Kır At'ı senin için yeryüzüne indirdim.” (s.24)

Bunun üzerine Köroğlu cevap verir:

“Tut ki Bolu Beyi'ni öldürdüm. Bir kötü eksilir aradan, bir kötü gelir onun yerine. Ne çıkar bundan ?” (s.24)

Kaman, Köroğlu'na şöyle der:

“Bu dünyaya bir ün, bir ad ister. Öyle bir ad ki zalimlerin yüreği titresin, onu duyunca. Zulüm görenlerin gönlü umutla dolsun. Destanlar onu söylesin, ozanlar onu dinletsin. Oğuz'un töresi bu!” (s.24)

Kaman, bütün mazlumların umudunun Köroğlu'nda olduğunu ona söyler. Köroğlu, Kaman'a başından geçen bir aşk hikayesini anlatır. Köroğlu bir zamanlar sazını onartmak için şehre indiğini, bu sırada sazcının kızına aşık olduğunu, mekanı dağlar olduğundan kızı yanına alamadığını, bu kızdan bir oğlu olduğunu ve onu görmek istediğini söyler. Kaman Ata, “*Sen artık kurbanlık koçsun. Gök Tanrı'ya adaklısın.*” (s.26) dedikten sonra kaybolur.

Köroğlu, murakabe halinden sıyrılır ve kendi kendine şöyle der: “*Düş müydü, hayal mi? Kaman mı, yürüyen bir ağaç mı?*” (s.26)

Daha sonra Gök Tanrı'ya, zalimlerle savaşaacağına dair söz verir.

Köroğlu ve adamları Bolu Beyi'nin kervanını basıp, ele geçirmeleri üzerine Bolu Beyi hiddetlenir. Bu arada Ayvaz, karşı tarafa esir düşer, Deli Kaman öldürülür. Ayvaz zindana kapatılır. Kır Atı çalmak isteyen Bolu Beyi'nin yeğeni Doğan da öldürülür.

Bolu Beyi yeğenine yanar, yakılır:

“Doğan! Sevgili yeğenim! Alnundan öpemediğim! Sen olmasan bizi gafil avlamıştı haydutlar...” (s.50)

Ayna zamanda, kervandaki malların geri verilmesi için Köroğlu'na elçi gönderir. Köroğlu, malların paylaşıldığını ve geri vermeyeceklerini ifade eder. Elçi, kaleye döner. Sonunda, Ayvaz'a karşı Köroğlu'nun Kır Atı'nı istemeye

karar verirler. Aynı zamanda Kır At'ı kim getirirse, Benli Nigâr'ı ona vereceğın ilân eder. Bu arada, Nigâr'ın ününü duyarak ona aşık olmuş, Arslan diye bir genç ortaya çıkar ve Kır At'ı getirebileceğini söyler.

Nigâr'la genç, karşılıklı söyleşirler. Nigar da Arslan'a aşık olur. Arslan, Kır At'ı getirmek için vedalaştığında Benli Nigar onun başına bir şey gelmesinden korktuğu için arkasından, "*Gitme Arslan!*" (s.57) diye seslenir.

Bolu Beyi, Benli Nigâr'ı isteyen Drağşan beylerine de, kendilerine yardım etmeleri karşılığında kızını onlara verebileceğini söylemeleri için elçi gönderir. Bolu Beyi çift taraflı oynamaktadır. Diğer taraftan da, kaledeki güvenlik önlemlerinin arttırılması için emirler verir... Bu arada, Arslan Çamlıbel'e gelir ve Köroğlu ve arkadaşları ile karşılaşır. Bolu Beyi'nin elçisi olduğunu ve Kır At'ı almaya geldiğini söyler. Köroğlu, bileğindeki kolçağından dolayı onun kendi oğlu olduğunu anlar. Baba-oğul birbirine sarılırlar.

Daha sonra, gök gürültüleri, şimşekler arasında yamaçtaki ulu ağaca yıldırım iner. Köroğlu ağacın altındadır. Ağaç ortadan ayrılır, içinden Kaman görünür. Gök gürültüleri aralıkla devam eder, şimşekler parıldar ve Kaman ortaya çıkarak, "*Öz oğluna kavuşunca Ayvaz'ı unuttun.*" (s.68) der. Köroğlu, savaşı onun için durdurduğunu, yine onun için başlatacağını söyler. Bunun üzerine Kaman, hem Ayvaz'ı kaybedeceğini, hem de Oğuz'un çok kayıp vereceğini belirtir. Kaman şöyle devam eder: "*Ne dersem onu yap. Ayvaz'ın kurtulması için Kır At'ı Bolu Beyi'ne gönder.*" (s.68) Köroğlu bu söze önce karşı çıkar, daha sonra kabul eder. Bu arada, Bolu Beyi'nin Drağşan beylerine yolladığı elçiler de, Köroğlu ve adamları tarafından esir alınmıştır. Bolu Beyi, çift taraflı davranarak Köroğlu'na karşı yardım için Drağşan beylerine de Benli Nigar için haber yollamıştır. Arslan, Bolu Beyi'nin kendisini aldattığını anlar ve birlikte Bolu Beyi'ne karşı plan yaparlar.

Köroğlu, adamları, köylüler kılık kıyafet değiştirerek, Drağşan beyleri ve onun düğün heyeti kılığına girerek kaleye girmeyi planlarlar. Arslan'a ise Kır Atı vererek, kaleye yollarlar. Arslan kaleye gelir. Kır Atı getirdiğine inanmazlar. Kalede Drağşan beyleri için büyük bir şölen hazırlığı vardır. Nigâr ise bu hazırlığın kendisi ile Arslan'ın düğünü için yapıldığını zannetmektedir. Bolu Beyi, "*Seni Drağşan beylerine vereceğim.*" (s.79) der.

Bu sırada Drağşan beyleri ve maiyeti gelir.. Bolu Beyi, gelenleri sofraya oturtur. Şaraplar İçilmeden önce, Drağşan Beyi kılığındaki Mehter: "*Önce biz armağanlarımızı sunalım. Şarabı daha sonra küplerle içeriz!*" (s.80) der. Sandıklardan, köylüler ve Köroğlu'nun adamları çıkar. Çocuklu kadın Bolu Beyi'ne bağırır:

"Ağullarımızı bastın. Harmanlarımızı bastın. Yurtlarımızı bastın. Obalarımızı bastın. Yıllarca bizi bunalttın. İşte şimdi basıldın! Hesap vereceksin, hesap!" (s.81)

Çıkan çatışmadan sonra kale ele geçirilir. Arslan Nigar'a kavuşur. Bolu Beyi, Köroğlu'na: *"Haydi vur. Öcünü al."* (s.82) demesine rağmen, Köroğlu onu Oğuz'a teslim eder. Sonra, Bolu Beyi'ni bir topal eşeğe bindirerek, oba oba dolaştırma kararı alırlar.

Köroğlu ise yirmi yıllık dostu Demircioğlu'nu kaybettiği için durgun ve hüzünlüdür. Obabaşı şöyle der:

"Bir kale aldık ama, bir kale verdik. Bu kalenin adı şimden sonra Demircioğlu olsun! Köroğlu, istediğin, uğrunda döğüştüğün şey oldu. Bütün birlik oldu. Oğuz'un eli derlendi, toparlandı. Şimdi sana Oğuz'un dileği ne? Onu söyleyeyim. Seni biz, kendi isteğimizle, bütün boyların başına seçtik. Bizim beyimiz artık sen! Kutlu olsun." (s.83)

Köroğlu tamamen bir ışık sütunu içindedir. Obabaşı devam eder:

"Bize can üfledin. Ölüyü dirilttin. Oğuz töresini canlandırdın. Adın dillere destan!" (s.84)

Köroğlu Oğuz'a son konuşmasını yapar:

"Bir ad koyduk gidiyoruz. Oğuz'un içinde zulüm yok artık. Bundan sonra töre sürüp gider. Gündoğudan günbatıya bir tek savaş kaldı. Barış için savaş... Çamlıbel'de yeni bir yurt kurulacak... Ey Gök Tanrı! Bu yeni yurdu, senin adınla kutlarım... Hoş tutun birbirinizi. Şenletin yurdunuzu. Ekininiz, ürününüz bol olsun... Benim günüm artık bitti. Ayvaz'ı üstünüze bıraktım. Ben de Kır At'ıma binip gideceğim." (s.84)

Çocuklu kadın, Köroğlu'na nereye gittiğini sorar, ancak Köroğlu ona cevap vermez, kolunu göğe doğru uzatarak orayı işaret eder. Vazifesini tamamlamış olan Köroğlu, Çamlıbel'i Ayvaz'a bırakarak Kır At ile beraber göğe yükselir.

5. Konu ve İzlek

Koçyiğit Köroğlu, konusunu Köroğlu anlatılarından alır. Eserde, Köroğlu'nun Bolu Beyi'nden hem babasının hem de mazlumların öcünü alması anlatılır.

Bu eserde kahramanların özellikleri izlek oluşumunda etkilidir. Köroğlu'nun şahsında, **yiğitlik**, **cesaret**, **öç alma** ön plana çıkar. Köroğlu mazlumların umudu, zalimlerin hasmıdır. Köroğlu, babasının ve mazlumların öcünü almak için mücadele eder ve sonunda bu amacına ulaşır. Köroğlu'nun gençliğinde başından bir aşk macerası geçer ve Arslan adında bir oğlu dünyaya gelir. Köroğlu, oğluna oyunun ilerleyen kısımlarında kavuşur.

Arslan'ın şahsında da, **yiğitlik**, **cesaret** ve **aşk** temalarını görürüz. Babası gibi bir yiğit olan Arslan, Köroğlu'nun mekanına gidip Kır At'ı isteyecek kadar

cesurdur. Ayrıca, Bolu Beyi'nin kızı Benli Nigar'ın ününü duyarak ona aşık olur ve ona ulaşmak için büyük çaba gösterir.

Bolu Beyi ise, **ih_tiras, bencillik, zalimlik, maddi hırs** vb. görülür. Bir zamanlar Köroğlu'nun babasının gözlerine mil çektiren Bolu Beyi, şimdilerde ise Oğuz boylarının mallarını zorla alan, obalarını yağmalayan biridir. Oyunun sonunda, Köroğlu'na mağlup olarak cezalandırılır.

Eserde **inanç** izleği önemli bir yer tutar. İnanç, bir düşüncenin, bir olgunun, nesne veya varlığın kişi veya toplumca gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Bu yönüyle insan hayatının önemli bir bölümünü etkiler. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir.¹⁰

Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" adlı tiyatro eserinde Oğuzların daha Müslüman olmadan önceki **Şamanizm** ve **Gök Tanrı** inancı kültleri görülür. Bu doğrultuda, oyunda Şamanist Oğuzlara ait inanç değerlerine ait bazı motifleri¹¹ şu şekilde sıralamak mümkündür: Gök Tanrı, şaman, at, Umay Ana, ışık, dağ, ağaç, rüya ve ölüm.

Koçyiğit Köroğlu'nda Şamanist Oğuz Türklerinin inanç sistemi açıkça verilmiştir. Eserin *Prolog* kısmında Oğuz neslinin yaratılışı anlatılır:

*"Kişioğlu yeryüzüne inende,
Gök Tanrısı bir el kopsun diledi,
Oğuz doğdu yıldızlara belendi.
...
Oğuz Atam göğe tuttu elini,
Gök Tanrısı bildi anın gönlünü,
Gece iken her yer gündüz bilindi." (s.13-14)*

Şamanist Oğuzlarda Gök Tanrı en yüce varlıktır ve aydınlık alemi temsil etmektedir. Bozkır Türk topluluğunun asıl dini, Gök Tanrı diniydi. Eski çağlarda, hiçbir kavim ile iştiraki olmayan bu inanç sisteminde Tengri(Tanrı) en yüksek varlık olarak, itikadın merkezinde yer almıştı. Yaratıcı tam iktidar sahibi idi. Aynı zamanda 'semâvi' mahiyeti haiz olup, çok kere *Gök Tanrı* diye anılıyordu.¹²

Bolu Bey'i ve adamlarının baskı ve zulümlerine karşı Oğuz köylüleri, Köroğlu'ndan yardım isterler. Çünkü onlar Köroğlu'nun, Gök Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olduğuna inanmaktadır. Köroğlu, önce bu Oğuz obalarına yardım etmek istemez. Gök Tanrı inancına bağlı olan Köroğlu'na bir

¹⁰ Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1994,s.6.

¹¹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Yusuf Ziya Sümbüllü, *Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" Adlı Oyunu Üzerine Bir İnceleme*, A.Ü. Türkiyat Enstitüsü Dergisi, Sayı 24, Erzurum,2004, s.157-173.

¹² Bahaeddin Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988, s.308

ses olarak ulaşan Kaman Ata, ona kendisinin Gök Tanrı'ya adanmış bir kurbanlık koç olduğunu söyler. Bunun üzerine Köroğlu temsil ettiği ruhun ehemmiyetini anımsar ve Kaman Ata'nın yol göstericiliğinde, Bolu Beyi'ne ve onun temsil ettiği düzene karşı mücadele etmeye söz verir.¹³ Bolu Beyi ortadan kaldırıldıktan sonra Oğuz obaları, Köroğlu'nun başlarında kalmalarını ister. Köroğlu bunu kabul etmez ve kendisinin ve Kır At'ın göğe ait olduğunu ve oraya dönmeleri gerektiğini ifade ettikten sonra Kır At ile birlikte ortadan kaybolur.

Kaman, bu eserde önemli, bir rol oynar. Eski Türklerde 'şaman' sözcüğü yerine daha çok 'kam' kullanılmıştır. Eski Türklerde dini törenleri yöneten, hastalara ilaç yapan, ruhların öte dünyaya gitmesine yardım eden, evleri kötü ruhlardan koruyan kimsedir. Bu eserde Kaman, idealize edilmiş şekilde karşımıza çıkar. Türklerin eski paganizm devrindeki kam (şaman)lardan hemen hemen farksız olan bu baksılar, Şamanilik akidelerini muhafaza eden bu göçebeler arasında dini -içtimai mühim bir rol oynamışlardır. İşte bu suretle bahşı kelimesi, ilkince kam (şaman) kelimesinin içine aldığı neveleri yani, ruhlar ile münasebette bulunan mukaddes din adamı, ruhani, mefhumları ifade etmiş olmalıdır.¹⁴

Kam, eski Türkler arasında dini-mistik bir kişi olarak algılanmaktaydı. Şaman, her şeyden evvel önce kendi hususi usulleri vasıtası ile kazandığı 'extase' hali içinde ruhun göklere yükselmek veya yer altına inmek ve oralarda gezip dolaşmak üzere, bedeninden ayrıldığını hisseden bir trans (aşkın) ustasıdır. İnsanların dert ve dileklerini arz etmek üzere gökteki ve yer altındaki tanrıların yanına giderek aracılık yapılması böyle mümkün olmaktadır.¹⁵

Eserde, Kaman Ata, Gök Tanrı'nın mesajını Köroğlu'na iletir:

“(Sütun halinde bir ışık belirir, ilerler, Köroğlu'ya yaklaşır. Işık sütunu içinde bir tayf görülür.)

Köroğlu: Kaman Ata

Kaman: (Sözüünü bitirmeden, Köroğlu'ya) Yalnız babanın değil, bütün zulüm görenlerin öcünü almalsın. Köroğlu: Bunu nasıl yapabilirim?

Kaman: Gök Tanrı seni bu iş için seçti. (s.24)

Kaman: Sen artık kurbanlık koçsun, Gök Tanrı 'ya adaksın.

(Işık sütunu yürür, uzaklaşır.)” (s.26)

Kaman, bir ışık sütunu halinde belirmesi ve ardından bir ses şeklinde ortaya çıkarak, Köroğlu'na tavsiyelerde bulunması, onun dini gücü yanında, sihrî yönünü göstermesi bakımından önemlidir.

¹³ Yusuf Ziya Sümbüllü, *Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" Adlı Oyunu Üzerine Bir İnceleme*, A.Ü. Türkiyat Enstitüsü Dergisi, Sayı 24, Erzurum,2004, s.158.

¹⁴ M.Fuad Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ank., 1999, 153-154.

¹⁵ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yay., İst. 1999, s.300-301.

Koçyiğit Köroğlu'nda **Kır At**, oyunun temel unsurlarındandır. Kır At, adeta bir Köroğlu'nun kolu kanadıdır. Kır At, eserde olağanüstü özellikleriyle ve kutsallığıyla ön plana çıkar. Türk kültür ve medeniyetinde at kültü, mitik devirlerden izler taşır. Bu yönüyle, destanlarda, efsanelerde vb. rüzgar, toprak, su ve gök menşeli olarak karşımıza çıkar.¹⁶

*"Kaman Atam çekti ışık Burağı,
Kır At döli oldu anın kısırağı,
Köroğlu 'nun hizmetine bağlandı." (s.14)*

Şamanist Oğuz Türklerinde gökyüzünün kutsallığı sebebiyle Kır At'a da büyük önem verilir. Kaman, Köroğlu'na:

*"Kaman: Kır At sende oldukça gücün eksik olmaz. Kır At ışık dölüdür.
Kır At 'ı senin için bu yeryüzüne indirdim." (s.24)*

Oyunda, Köroğlu'nun zalimlerle mücadelesinde, olağanüstü özellikleriyle yeteneklerle donatılmış olarak Kır At karşımıza çıkar. Türk mitolojisinde hakanların atlarını Tanrı cennetinden gönderir. Tanrının gönderdiği bu atlar, gök ve kır-ak renklerindedir. Yani Tanrı'nın Tanrısallığının rengindedir. Türkler'de ak-kır-gök Tanrı rengi olarak kabul edilir. Ya kutsal kabul edilen sulardan çıkan, ya da gökyüzünden inen bu atlar, aynı zamanda, konuşma ve uçma yeteneğine sahiptirler. Sahiplerinin başına bir iş geldiği zaman uçarak veya konuşarak, gidip onların dertlerine dermen bulabilirler.¹⁷

Eski Türk Toplumunu ifadesiyle genellikle İslam öncesi Türk toplumu kastedilmektedir. Bu dönem Türklerin tarih sahnesine çıkışları olarak kabul edilen M.Ö. 2000 yılından kitleler halinde İslamiyet'i kabul ettikleri X. yüzyıla kadarki süreyi kapsamaktadır.¹⁸ Türkler eski çağlardan beri kadına toplum statüsü bakımından mümkün olduğunca önem vermişlerdir.

Şamanist Oğuz Türkleri, kainattaki ruhları, iyi ve kötü olmak üzere iki şekilde sınıflandırmaktadırlar. Yapılan bu sınıflandırmada, bu ruhların temsil ettikleri varlıklarla beraber ve koruyucu, gözetici vasıfları taşırlar ki, bu ruhların en önemlilerinden biri Tanrıça veya dişi ruh olarak da adlandırılan **Umay Ana**'dır.¹⁹ Oyunda, Ayvaz'ın eşi Telli Döne, doğum sancılarının arttığı sırada Umay Ana'dan yardım ister.

Şamanist inanç dairesinde ağaç, bolluk, bereket, ölümsüzlük ve mutluluk simgesidir ki, Tanrı Umay'ın da bu özellikleri taşıyor olması nedeniyle, ağaç kültüyle iç içe kullanılması anlamlıdır:

*"Telli Döne: Dokuz düğüm oldum sağıma, dokuz düğüm oldum
soluma. Yürüdüm, yuvarlandım. Tepindim, toparlandım, İndim, çıktım...
Yolda sancılar azdıkça "Umam! Umam" diye çağırdım. Bir ağaç altında*

¹⁶ Şükrü Elçin, "Atların Doğuşları ile İlgili Efsaneler", *Halk Edebiyatı Araştırmaları 2*, Akçağ Yay., Ankara, 1997, s.502.

¹⁷ Metin Ergun, *Ural Batır, Akbuzat, Köroğlu Destanları Arasındaki Benzerlikler*, Milli Folklor, Sayı 49, Ankara, 2001, s.14.

¹⁸ Numan Durak Aksoy, *Eski Türk Toplumunda Kadının Sosyal Statüsü*, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:185, s.149.

¹⁹ Yusuf Ziya Sümbüllü, *Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" Adlı Oyunu Üzerine Bir İnceleme*, A.Ü. Türkiyat Enstitüsü Dergisi, Sayı 24, Erzurum,2004, s.165.

yedinci kat göğe gittim geldim. Karardı gözlerim, birden bire kıs kıs biri baş ucumda gülerken gözümü açtım.” (s.62)

Koçyiğit Köroğlu’nda, Şamanist Oğuzlar arasında Umay Ana, kadınları ve çocukları koruyan bir dişi ruh olarak yer alır.

Şamanist gelenekte ve Gök Tanrı inancında **ışık** motif hayatın önemli bir parçasıdır. Eserde, ışık motifi, genellikle, Kaman Ata ve Kır At motifleri ile beraber kullanılmıştır. Kaman, gökten bir ışık sütunu halinde Çamlıbel'e inip Köroğlu'na yol gösterir. Kır At da, ışık dölü olduğu için büyük önem taşır:

*“Kaman Atam çekti ışık Burağı,
Kır At dölü oldu anın kırsığı,
Köroğlu 'nun hizmetine bağlandı” (s.14)*

Oğuz Kağan Destanı’nda bir ışık demeti ile inen Gök Börü orduya yol gösterir. Işık motifi, gökle ilgili olduğundan Şamanist Oğuzlarda kutsaldır.

Bu eserde **dağ** unsuru önemli bir motiftir. Şamanist Oğuz Türklerine göre, bütün dünya ruhlarla doludur. Dağlar, göller, ormanlar vb. hep canlı birer varlıktır. Eski Türkler, çok eski devirlerden itibaren, yer ve gökte kutsal bazı güçlerin bulunduğu inanırlar. Dağ motifi de bunlardan biridir.

Dağlar, ulaşılmazlığı, engeli, ayrılığı çağrıştırmasının yanı sıra, gücün, gizemin de simgesidir. Dağ motifi, Türk dünyasında önem taşır. Koçyiğit Köroğlu’nda olay örgüsünün merkezindeki Çamlıbel, ormanlarla kaplı, sarp kayalıklarla çevrili, oldukça yüksek bir yerdedir. Köroğlu'nun kulesi de bu bölgede yüksek bir tepe üzerindedir. Eserin ilk bölümünde Köroğlu'nun mekanı ile ilgili bilgiler verilir:

*“Çocuklu Kadın: Köroğlu'nun kulesine geldik mi?
Obabaşı: işte görünüyor.
I.Köylü: Kartal yuvası gibi bir yer.
II. Köylü: Tepeye yaklaştık, daha hiç kimseye rastlamadık.
Obabaşı: Günlerden beri şu sarp tepelere tırmanmak için yürüdük.
Şu doruk (Kuleyi gösterir.) gideceğimiz yer orası, Köroğlu'nu görmek için geldik.”(s.16)*

Dağlar aynı zamanda insanoğlunu Gök Tanrı’ya daha çok yaklaştıran bir unsurdur. Eserde, Köroğlu'nun meskeni olarak dağları görürüz:

*“Ben Köroğlu 'yum dağda gezerim,
Esen rüzgardan hilye sezerim,
Bolu Beyi bir gün seni ezerim.” (s.15)*

Şamanist Oğuz Türklerinde **ağaç** kültürle sıkça karşılaşırız. Türeyiş, beslenme, tanrı ile irtibat kurma, cennete ulaşma, şifa ve dilek gibi çok çeşitli inanışlara aracı olan ağaç, aynı zamanda evrensel bir anlam taşımaktadır.²⁰ Orta ve Kuzey Asya halklarının inanç sistemi olan Şamanizm'in temelinde de hayat ağacı bulunmaktadır. Şaman davullarının üzerinde yer alan Hayat Ağacı,

²⁰ Cebrail Göksu, *Gölbaşı Halk Kültüründe Halk İnanışlarının Eski Türk İnançları Bağlamında Değerlendirilmesi*, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:187, s.149.s.55

yeryüzü ve gökyüzüne uzanan bölümlerden meydana gelir. Şaman'ın yer altından gökyüzüne, oradan yeryüzüne inişini anlatan bu resimler, ay, güneş ve çeşitli hayvanlardan ibarettir. At, ren geyiği, kuşlar, kurt, ayı gibi... Sibirya Şamanları'na göre, bu ağaç çamdır. Abakan Tatarlarına göre, yedi dallı beyaz huş ağacıdır. Kayın, badem, elma ağaçlarını da kutsal saymışlardır. Hayat ağacı, sonsuz zevklerin kaynağıdır. Bolluk, bereket, ölümsüzlük, mutluluk oradadır.²¹

Koçyiğit Köroğlu'nda ağaç motifi ayrıntılı olarak işlenmemesine rağmen, gerek olay örgüsünde önemli bir mekan olması, gerekse tabiatın canlılığını yansıtması bakımından dikkate değer.

*“Alaca akşam, Köroğlu ormanda yalnız başına murakabeye dalar.
Orman kendi hayatını yaşamaktadır: Su sesleri, yaprak sesi, kuş, böcek
sesleri...” (s.21)*

Türk inanç ve geleneğinden aksetmiş olarak, destan edebiyatında ağaç motifinin hemen hemen her destanda yer aldığını görüyoruz. Bilhassa, Şamanizm yaşantısının yaygın olduğu çağlarda oluşan destanlarda ağaç motifi çeşitli özelliklerle şekillenmiştir.²² Çamlıbel'in etrafı ormanlarla kaplı yüksek bir yerdir. . Oğuzların ağaca verdikleri önem, ormanla eşdeğerdir. Bu bölgenin gür ormanlık alanlardan oluşması ile elbette ki Oğuzların tabiat telakkileri arasında da yakın bir ilişki olsa gerektir. Eserde ağacı düş motifi ile beraber de görmekteyiz:

*“Çocuklu Kadın: Ben düşümde gördüm: Çamlıbel'de bir ulu ağaç
... şöyle, göklere kadar ağmış... Onun dallarının uzandığı yere kadar,
böğür böğür sürüler, hışıl hışıl ekinler dalgalanıyor... Ot, ocak tütüyor ...
(Köroğlu'na döner.) O ağaç sensin işte!” (s.20)*

Ahmet Kutsi Tecer, Oğuz Kağan Destanı'ndaki ağaç içinden çıkan olağanüstü kadın motifine benzer olarak, ağaç içinden çıkan Kaman motifini kullanmıştır:

*“Gök gürültüleri, şimşekler arasında yamaçtaki ulu ağaca yıldırım
iner. Köroğlu ağacın altındadır. Ağaç ortadan ayrılır, içinden Kaman
görülür.” (s.67)*

Rüya, destanlarda sıkça karşılaşılan bir motiftir. Oğuz Kağan Destanı'nda Uluğ Türk'ün gördüğü rüya, Oğuz Kağan'ın cihan hakimiyetine işaret eder. Koçyiğit Köroğlu'nda ise Çocuklu Kadın'ın gördüğü düş, Köroğlu'nun Çamlıbel'e hakim olacağı anlamında kullanılır:

*“Çocuklu Kadın: Ben düşümde gördüm: Çamlıbel'de bir ulu ağaç
... şöyle, göklere kadar ağmış... Onun dallarının uzandığı yere kadar,
böğür böğür sürüler, hışıl hışıl ekinler dalgalanıyor... Ot, ocak tütüyor ...
(Köroğlu'na döner.) O ağaç sensin işte!” (s.20)*

Köroğlu'nun oğlu Arslan'ın, Bolu Beyi'nin kızı Benli Nigar'a aşık olması ve onu arayıp bulması rüya motifi ile oluşur:

²¹ Bilge Seyidoğlu, “Hayat Ağacı”, *İnci Enginün Armağanı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1997, s.170.

²² Ali Öztürk, *Çağlar İçinde Türk Destanları*, Alioğlu Yayınla, İstanbul, 2000, s.75.

“Arslan: Bir gece düşümde, ak saçlı bir adam ‘iç’ diye bana bir dolu sundu. İçtim. Hemen gözümdeki perde düştü. Dünya güzeli gibi bir kız gördüm. Kendimden geçiverdim. Ak saçlı adam yavaşça kulağıma, ‘Bu kızın adı Benli Nigar. Git onu bul.’ dedi.” (s.65)

Koçyiğit Köroğlu’nda, Türk kültürüne ait birçok unsur vardır. Bunlar, insan tipinden, geleneklere ve inanç yapısına kadar gider. Tarih boyunca kültürünü bünyesinde saklayan ve geleceğe taşıyan Türk toplumu, aynı hassasiyeti sürdürmelidir. Türk toplumu tarihsel varlık alanını korumakla yükümlüdür.²³ Bu eser, Türk kültürünün korunmasında ve geleceğe aktarılmasında hizmet etmesi bakımından büyük değer taşır.

7. Kişiler

Bu eserde, Köroğlu ve takımı, Bolu Beyi ve adamları ve halk/ köylüler olmak üzere üç kesim vardır. Ayrıca, mitolojik varlıklar da eserde yer almaktadır. Eserin olay örgüsü bu kahramanların birbiriyle ilişkisinden oluşur:

KOÇYİĞİT KÖROĞLU	KİŞİLER DÜNYASI
Köroğlu Takımı	<i>Köroğlu</i> : Destan kahramanı. <i>Demircioğlu</i> : Köroğlu’nun bölükbaşısı. <i>Ayvaz</i> : Çamlıbel’in en genç yiğidi. <i>Bukağıkıran, Dağdeviren, Yarımese, Tabutağirmez</i> : Köroğlu’nun yiğitleri. <i>Mehter, Deli Kaman, Sarhoş Bükke</i> : Köroğlu’nun adamları. <i>Arslan</i> : Köroğlu’nun oğlu. <i>Telli Döne</i> : Ayvaz’ın karısı.
Bolu Beyi Takımı	<i>Bolu Beyi</i> : Bir toprak beyi. <i>Doğan Bey</i> : Bolu Beyi’nin yeğeni. <i>Subaşı, Pehlivanbaşı, Dizdar</i> : Bolu beylerinden. <i>Kahya, Elçi, 1.Asker, 2. Asker, Ulak</i> : Bolu Beyi’nin adamları. <i>Kervanbaşı, Esirci</i> : Bolu Beyi hesabına çalışan adamlar. <i>Benli Nigar</i> : Bolu Beyi’nin kızı. <i>Perizat</i> : Kervanbaşı’nın karısı. <i>1.Esir Kız, 2.Esir Kız</i> : Bolu Beyi’nin esirlerinden.
Halk Takımı	<i>Obabaşı</i> : Oğuz boylarından bir ihtiyar. <i>Çocuklu Kadın</i> : Oğuz obalarından bir kadın. <i>1.Köylü</i> : Bir Oğuz obasından. <i>2.Köylü</i> : Başka bir Oğuz obasından. <i>Çoban</i> : Oymak çobanı. <i>1.Dağlı, 2.Dağlı</i> : Telli Döne’nin kardeşleri. <i>1.Delikanlı, 2.Delikanlı</i> : Obabaşı’nın torunları.
Mitolojik Kahramanlar	<i>Kaman, Kır At</i>

²³ Orhan Türkdoğan, *Türk Toplum Yapısı ve “Etnikleşme”*, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:187, s.10.

Koçyiğit Köroğlu adlı oyun, karakterden hareket edilerek yazılmıştır. Burada, **Köroğlu**, Bolu Beyi, Ayvaz, Demircioğlu, Kır At gerçek kahramanlar olarak karşımıza çıkar.

Eserin baş kişisi Köroğlu'dur. Birinci bölümün başındaki şu beyitler, onu tanımamız için önemlidir:

*“Ben bir Köroğlu ’yum dağda gezerim,
Esen rüzgardan hilye sezerim,
Bolu Beyi bir gün seni ezerim.” (s.15)*

Köroğlu bu eserde yiğitliği ve cesareti yanında, halkın çıkarını düşünen, hatta bu uğurda sevdiklerini bile riske atabilecek kadar ideal çizilmiştir. Köroğlu'nun gençlik yıllarında başından geçen bir aşk macerasından Arslan adlı bir oğlu olmuştur. Bolu Beyi'ne götürmek için babasından Kır Atı isteyen oğluna şöyle der:

*“Seni toyluğuna bağışladım. Arkadaşlar! Evlat başka, ülkü başka.
Bizi Çamlıbel'de birleştiren soy sop değil. Zalim beylerden alınacak
öcümüz var.” (s.66)*

Köroğlu, Oğuz töresine uygun biçimde mertlik ahlakıyla donatılmıştır. Bu bakımdan Türk kültüründen derin izler taşır. Köroğlu eserde Bolu Beyi, kendi takımı ve halkla çatışma halindedir. Bu yönüyle Köroğlu önce dramatik sonra trajik kahramana dönüşür. O, sırası geldiğinde babasının intikamını ve evlat sevgisini ikinci plana atarak halkı düşünür. O, bireysel öçten ziyade, bütün mazlumların hakkını arayan bir kahramandır. Oyunun başından sonuna kadar Bolu Beyi ile çatışma halindedir. Ona, bilinen kimliğinin dışında insani özellikler eklenmiştir.

Bolu Beyi, Köroğlu'nun amaçlarına ulaşmasını engellemeye çalışan, maddiyatın, ihtirasın, bencilliğin, kötülüğün timsali bir kişidir. Bu yönleriyle *kart karakter* ve *hasım güç* olarak oyunda yer alır. Asıl amacı, Kır At'a sahip olarak büyük bir güce kavuşmak ve isteklerine daha çabuk ulaşmaktır.

Kır At, bu iki kahramandan sonra oyundaki en önemli kahramandır. Kır At, *arzu edilen nesne/varlık* olarak karşımıza çıkar ve oyunu sürükler. Mitolojik özelliklere sahiptir. Eserde, *ışık dölü* olarak verilir. Kır At, Çamlıbel'in her şeyidir, halkın güvencesidir, kurtuluşudur.

Ayvaz, oyunda Köroğlu'nun yardımcısıdır. Çamlıbel'in en genç yiğitlerindedir.

Kaman, bu eserde mitolojik bir kahraman olarak yer alır. O, gök gürültüleri ve şimşekler sonrası, yarılan ağacın ortasından çıkar. Bu özellik, Türklerdeki Gök Tanrı inancından gelmektedir. Gök Tanrı'nın sözlerini Köroğlu'na ileten bir hüviyete sahip olan Kaman, Köroğlu'nu Oğuz için mücadele etmesi için yönlendirir.

Obabaşı, Oğuz boylarından bir ihtiyardır. Köroğlu'nu zevk sefa peşinden koşmakla suçlar ve onu Bolu Beyi'ne karşı koymaya, mazlumların öcünü almaya çağırır.

8. Zaman

Bu eserde, zaman belli belirsizdir. Yazar, Türklüğün çok eski dönemlerine giderek, Türklerin Müslümanlığı kabul etmedikleri dönemlere kadar gider. “Oyundaki olaylar Oğuzların İslam olmasından önceki bir devirde geçer.²⁴ Bu gidişin özel nedenleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenlerden en önemlisi, Türklüğün geçmişinde derin izler bırakan Tarihi dönemleri ve bu dönemlerin içinde bulunan zamanla kesişmesini sağlamaktır. Aralarında çok uzun bir zaman olmakla birlikte, Oğuz’la Köroğlu’nun aynı zamanda kesişmeleri, ortak idealler ve beklentiler karşısında geçmişte olduğu gibi, şimdi de aynı duyarlılığın gösterilmesidir.²⁵

9. Mekan/Dekor

Ahmet Kutsi Tecer, eserine başlamadan önce, *destanın belli bir yeri olmadığı gibi Çamlıbel de, Bolu da belli bir yerin adı değildir (s.11)* der. Bu, Köroğlu destanının belli bir mekanı olmadığını ifadesidir. Ancak, bu esede olay örgüsünde dağlar, ovalar, yaylalar, ormanlar ve kaleler ön plandadır. Tecer, eserinin sahnelenmesi için dekora önem vermiştir. Bu bakımdan her sahnede dekor hakkında bilgiler verir:

“Uzakta burçlar, mazgallar, ufukta ormanlar, dağlar görünür.
Bolu Beyi, yanında beyler, elinde şarap tası...” (s.27)

“...
Bolu Beyi’nin hisarı. İki asker bir kalkan üzerinde Doğan Bey’in
ölüsünü taşırlar. Bolu Beyi, yanında Subaşı, Pehlivanbaşı, Dizdar, eğilip
eğilip Doğan’ın yüzüne bakar, sonra askerler kalkanı yere bırakırlar.
Derinden derinden uğultular, yağınların sesi duyulur. Mazgallarda
yerleştirilen okçular görünür.” (s.49)

Eserde mitolojik varlık ve kavramlar olmasından dolayı sahneleme ve dekor oluşturmada hassasiyet gerekir. Özellikle ışıklandırma sisteminin dikkatlice hazırlanması gerekir.

10. Dil ve Üslup

Koçyiğit Köroğlu, konuşma diliyle yazılmış olup sahneleme bakımından uygundur. İçerisinde bazı eski Türkçe sözcükler bulunmasına rağmen eserin anlaşılmasına bir engel yoktur. Köroğlu’nun dışında eserdeki diyaloglar uzun değildir. Köroğlu’nun konuşmaları bazen bir sayfa bile tutar.

²⁴ Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1971, s.187.

²⁵ Gıyasettin Aytaş, *Ahmet Kutsi Tecer ve Tiyatro Edebiyatımıza Katkısı*, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 23, Sayı: 2, Ankara, 2003, s.94.

Eserde, halk ifadelerini ve deyimlerini çokça görürüz. Tecer'in Türk halk kültürü ve edebiyatı ile ilişkisi göz önüne alındığında, bu özelliğini eserine yansıtması, sanat anlayışına paraleldir:

(s.19) *"Kartalın yavrusu kartal olur... Bu daha çocuk, akli ermez."*

(s.20) *"Bey arı olmadan petek oğul tutmaz... Sürü çobansız yayılmaz."*

"Dosta dost, düşmana düşman." (s.21)

*"Dağdan şara (şehir) indim... Al dedim şu kolçağı (bileklik)...
Toyluk edersen... (s.25)*

"Koçyiğit gömleğini giydim eğnime." (s.26)

"Mal canın yongası... Günbalı gibi sarışın..." (s.41)

"Göze göz, dişe diş." (s.46)

*"Yiğit sandığımız oğul meğer çaşıtmış! (ajan, ara bozmak
amacıyla söz taşıyan)" (s.70)*

Eserdeki bazı diyaloglarda mensur şiir edası vardır. Bu, onun şair olmasından da kaynaklanmaktadır:

*"Gün bitmek üzeredir. Sen, Köroğlu, bütün gün gezdin. Yayladan
ovaya düştün. Dağlardan, tepelerden aştin. Yurtları, obaları dolaştın.
Ününün gittiği yer kadar gidemedin."* (s.22)

Sonuç

Ahmet Kutsi Tecer, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında şair ve yazar olarak tanınır. Şiirlerini genel olarak aşk, tabiat, ölüm-hayat vb. izleklerin yer aldığı bireysel duyguları işleyenler ve yurt sevgisini ele alanlar diye iki gruba ayırabiliriz. O, genellikle halk şiirlerinin sekizli ve on birli hece ölçüsüne ve millî nazım birimi olan dördlüğü kullanır. Ahmet Kutsi, Aşık Veysel gibi halk şiirinin son büyük sanatçılarından bir ismi ülkemize tanıtır. O, Yunus Emre, Karacaoğlan ve köylü temsilileri üzerine ciddi çalışmalar yapar.

Ahmet Kutsi, tiyatro türünde de önemli eserler verir. Paris'te tanıdığı modern Avrupa tiyatrosunu, Türkiye'ye dönünce Batı tekniği ile folklor ve halk malzemesini birlikte ele alarak millî tiyatroya ulaşmayı hedefler. Bu yolda kaleme aldığı tiyatrolarında, Türk tiyatro geleneğimize, halk kültüründen ve halk motiflerinden yararlanır, Türk toplumunun değişme sürecini canlı tablolar halinde işler.

Ahmet Kutsi Tecer, "Koçyiğit Köroğlu" adlı oyununda, Oğuz Türklerinin gerek Şamanizm ve gerekse Gök Tanrı inanç dairelerinde buldukları dönemlerde, kainata, tabiata hangi açılardan yaklaştıklarını, batı tiyatro tekniklerinden de faydalanarak, oyunlaştırmış olduğu eserinde oldukça başarılı bir şekilde günümüze taşımayı bilir. Tecer burada, Gök Tanrı, şaman, at, Umay Ana, ışık, dağ, ağaç vb. Türk mitolojisine ait birçok unsuru başarıyla işler. Bunlar Türk destanlarında sık sık kullanılan inanç ile ilgili motiflerdir. Ayrıca, Dede Korkut

hikayelerinin inanç yapısından da tesirler görülür. Bu açıdan bakıldığında Koçyiğit Köroğlu, Türklerin maddi-manevi hayatını tasvir etmede önemli yere sahiptir.

"Koçyiğit Köroğlu" adlı oyun üzerinde yapmış olduğumuz bu incelemede, karşılaştığımız Şamanist Oğuz Türkler' ine ait, zengin kültürel miras, eserin folklorik altyapısını bu denli etkin kılan Tecer'in, halk kültürüne bakışı ile doğrudan ilişkili olması nedeniyle de dikkate değerdir. Köroğlu Destanı'nı, İslamiyet öncesi Oğuz kültür dairesi içerisine bir kez daha taşıyarak, şahsına münhasır bir eser olarak ortaya çıkarmış olan Tecer, eserini ulaşması gereken hedefle de bitirmesini bilmiştir ki bu da; zulüm karşısında hakkın ve iyinin daima galip geleceğidir.

"Koçyiğit Köroğlu" içerdiği sembollerle, taşıdığı evrensel mesajla, kadim Türk kültürünü ele alış tarzıyla, folklorun bütünleştirici, yol gösterici vasfını bir kez daha ortaya koyar ve kültür mirasının derlenip toplanarak, yeniden işlenmesinin, ileriye doğru sağlam adımlar atmak isteyen toplumlar için bir vazgeçilmez olduğunu, bir kez daha vurgular. Bu sebeple "Koçyiğit Köroğlu", Türk dili ve edebiyatı, Türk kültürü ve Türk folkloru için temel eserler arasında yer alır. Tecer bu eserinde, gelenek ile modern olanı başarıyla işler. Tecer, bu oyununda Türklerin dil, din, gelenekler-görenekler vb. kültürel mirasını başarıyla ele alır. Bu bakımdan Koçyiğit Köroğlu adlı eser, kültür taşıyıcılığı görevini de yerine getirir.

Kaynakça

Aksoy, Numan Durak, *Eski Türk Toplumunda Kadının Sosyal Statüsü*, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:185, s.149.

Aytaş, Gıyasettin, *Ahmet Kutsi Tecer ve Tiyatro Edebiyatımıza Katkısı*, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 23, Sayı 2, Ankara, 2003.

Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1994.

Elçin, Şükrü, *"Atların Doğuşları ile İlgili Efsaneler"*, Halk Edebiyatı Araştırmaları 2, Akçağ Yay., Ankara, 1997.

Ergun, Metin, *Ural Batır, Akbuzat, Köroğlu Destanları Arasındaki Benzerlikler*, Milli Folklor, Sayı 49, Ankara, 2001.

Gökdemir, Sevgi, *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

Göksu, Cebrail, *Gölbaşı Halk Kültüründe Halk İnanışlarının Eski Türk İnançları*

Bağlamında Değerlendirilmesi, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:187.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yay., İst. 1999.

Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-3 Tip Tahlilleri*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1991.

Köprülü, M.,Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ank., 1999.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1971.

Ögel, Bahaeddin, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988.

Öztürk, Ali, *Çağlar İçinde Türk Destanları*, Alioğlu Yayınla, İstanbul, 2000.

Sepetçioğlu, M.Necati, *Karşılaştırmalı Türk Destanları*, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1998.

Seyidoğlu, Bilge, *“Hayat Ağacı”, İnci Enginün Armağanı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1997.

Sümbüllü, Yusuf Ziya, *Ahmet Kutsi Tecer’in “Koçyiğit Köroğlu” Adlı Oyunu Üzerine Bir İnceleme*, A.Ü. Türkiyat Enstitüsü Dergisi, Sayı 24, Erzurum, 2004.

Tan, Nail, *Folklor*, Halk Kültürü Yay., İstanbul, 1998.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Halk Destanlarından Milli Edebiyata II* (Ahmet Kutsi Tecer’in “Koçyiğit Köroğlu”su Münasebetiyle), Doğumunun 100. Yıldönümünde Ahmet Kutsi Tecer (Haz. Rıdvan Çongur), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

Tecer, Ahmet Kutsi, *Koçyiğit Köroğlu*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2007.

Türkdoğan, Orhan, *Türk Toplum Yapısı ve “Etnikleşme”*, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:187, s.10.